

Proč jsem nepodepsal ani vylepšený dopis

Ladislav Hejdánek

in: Ladislav Hejdánek, M.L.at — 10. 5. 1964, Praha: samizdat, 1964, n. 5, p. 6-8 ♦ [publication](#)

in: Ladislav Hejdánek, M.L.at — 10. 5. 1964, Praha: samizdat, 1964, č. 5, str. 6-8 ♦ [publikace](#)

♦ článek, česky, vznik: 17. 4. 1964

♦ article, Czech, origin: 17. 4. 1964

Proč jsem nepodepsal ani vylepšený dopis? [1964]

17. 4. 1964

Měl jsem, jak známo, výhrady k původní verzi dopisu. Je pravda, že jeho druhá verze přinesla některé úpravy, které se i mně musely jevit jako pokrok proti verzi první. Používám této příležitosti, abych to výslovně uznal. Jestliže jsem se k dopisu přesto nepřipojil, pak bych chtěl ujistit každého, kdo by se o to zajímal, že mé motivy byly čistě ideové. Honza napsal ve svém psaní: „... nepodepsání by bylo legitimní, kdyby (rozuměj Láďa, tj. já) vyložil své námitky.“ Tak rozváděl Honza poznámky Milanovy, na něž jsem už odpověděl. Bez mého přičinění napsala Heda dopis Honzovi, v němž se postavila za mé důvody nebo alespoň na mou stranu; v podstatě vytýkala Honzovi nedostatek pochopení pro mou situaci. (Pochopitelně ani necensuruji, ani neautorizuji dopisy své ženy; nevím, nakolik to je obecným zvykem.) Honza odepsal – nám oběma! – a užil takovýchto formulací: „Ale vždyť Láďa mohl říci: mám teď takovou a takovou práci na starosti, jaksi ve světě, atd., čímž by námitky hasly. Ale když uvedl námitky (správné námitky) proti dopisu – tak byly uznány a dopis se jim k prospěchu věci přizpůsobil. ... Celá věc sehrála pozitivní roli. Ale proč Láďa psal o smradech a zásadové čistotě? ... mohl si mezitím vypůjčit (...) definitivní redakci dopisu a – prosím – zásadně jej rozbít na padrt – posloužil by tím ohromně věci. Budeme-li snad jednou o něm s někým diskutovat, tak nám velice prospěje takové „rozbítí“. Mně se však zdálo, že Láďa jednal jako Slávek, trochu (při rodinném). Měl praktické důvody, které uvádí Heda v dopise a chytil se slabých argumentací prvního nástinu dopisu. Odtud útoky. Je to jasné?“ To už není jenom nedostatek pochopení, ale insinuace.

Mohu jen opakovat, že mé důvody byly zásadní na začátku i na konci. Připouštím, že měly jistý vliv na změny, jimiž se druhé znění lišilo od prvního. Když jsem však dostal do ruky definitivní text (od Jan Čapka), zjistil jsem, že v podstatě zůstal zaměřen stejně a že změny formulací nešly příliš hluboko pod povrch. Proto jsem rozuměl slovům Honzy Duse, kterých se dovolává ostatně i Honza Šimsa ve svém zmíněném dopise, jako ujištění, že přesto, že v podstatě zůstalo při starém rozvrhu a že došlo jen k některým okrajovým změnám formulací, alespoň sám Honza (Dus) uznává mou základní námitku, navrhuje zvláštní sezení s mým výkladem o vztahu vědy a víry a tak vyhláší novou perspektivu, již celá záležitost s dopisem má být relativizována pro vnitřní, domácí orientaci NO. Proto jsem se vědomě rozhodl nepolemizovat dále s textem dopisu, ani po jeho úpravách a neprohlubovat tak rozdíly, když se naskytla perspektiva nového možného sjednocení. Dokonce ještě i Milanovu poznámku jsem chápal spíše jako vtip nebo spíše drobnou impertinenci. Po Honzově poznámce jsem už stražil uši a po jeho dopise tedy přistupuji ke kritice textu dopisu.

Předem bych chtěl ještě poznamenat toto: už jsem slyšel v diskusi o první verzi dopisu, že je třeba téma poněkud zjednodušit, protože by jinak druhá strana dost nerozuměla. Nepřistupuji na toto omezení. Zjednodušit je možno výklad, ale nikoli věc. Na tomto místě mi jde o věc; až se dohodneme o ní, je možno vytvořit subkomisi pro zjednodušení výkladu.

1. V dopise se mluví o předpokládaném rozporu víry a vědy tak, že se konceduje zcela neudržitelný koncept víry v (Boha) jakožto víry v existenci (Boží). Víra v něco tedy znamená především víru, že to něco jest, že existuje. Tento koncept víry je naprosto nesprávný a je v rozporu se samou podstatou pojmu víra v NZ. Slovo „věřiti“ a jeho odvozeniny se v NZ najde celkem na 80 místech (nehledíme-li na sekundární závěr Marka) a z toho v 63 případech jako Ježíšem samým vyřčené. Ze zbývajících 17 míst je 11 případů, kdy je tohoto termínu použito v bezprostřední blízkosti nějakého Ježíšova výroku. Ostatních šest míst lze snadno pochopit z nějakého sekundárního vlivu. (Ostatně odkazují na G.Ebelinga, *Jesus und der Glaube*. ZThK 1958, S.64–110; W. Marxsen, *Anfangsprobleme der Christologie*, 1960, Kap. III. *Jesus und der Glaube*, S.34–43.) Stojí za to projít všechna ta místa; uděláte si zřetelnější představu o tom, že nejde o žádnou víru na Boha ani v Boha, ani v Ježíše, tj. ani v nějakou jejich existenci, ani v nějaké jejich kvality. Biblická, novozákonní, ježíšovská víra je něčím,

čemu musíme rozumět absolutně: je to moc, síla, která může být dána každému, aniž by bylo podmínkou nějaké „vyznání víry“. Tato víra vzniká při setkání s Ježíšem, souvisí s jeho činností, s jeho jednáním, je to víra probuzená, vyvolaná Ježíšem. Její bezprostřednost se ukazuje v tom, že je zcela nedogmatická. Není orientována na žádném pojmu Boha. Od pohanů se nevyžaduje žádné vyznání, ba dokonce je pravděpodobně, že vůbec nemají ponětí o tom, co se s nimi děje. A přece slyší Ježíšovo slovo: Byla to tvá víra, která tě uzdravila. Z toho je tedy vidět, že pojem víry, s nímž se v dopise pracuje, není ježíšovský, není přinejmenším vůbec novozákonní. To je vážná theologická chyba, vážný nedostatek.

2. Takto nesprávně pojatá víra je nesprávně spojována s Bohem. Je všeobecně známo, že – podobně jako Kája Trusina – opětovně kladu důraz na problematičnost pojmu „Bůh“ a všech příslušných souvislostí. To je ovšem námitka, která nemá zatím pro většinu příslušníků NO takovou váhu, jakou má a musí mít námitka předešlá. Nicméně považuji za naprosto zcestné, jestliže se navazuje rozhovor s atheisty právě tímto prostřednictvím a touto cestou. I když většina z vás odmítne táhnout důsledky tak daleko, jak bych si já přál, je přece už zcela vyjasněno, že s moderním člověkem, s člověkem dnešního světa nelze navazovat dialog tak, že začneme mluvit o víře v Boha. Buď nám nerozumí vůbec anebo nám nutn rozumí špatně. Jsem hluboce přesvědčen o nezávislosti evangelijního poselství na představách o Bohu, na uznávání jeho existence atd. Musel bych se nejdříve zbláznit, abych podepsal dopis, který v této věci vůbec nerespektuje ani ty výsledky našich minulých hovorů, kterých už bylo dosaženo. Nehledě na to, že takový dopis by měl počítat také s nějakou perspektivou a že by měl odhadovat směr, jímž se případný rozhovor dále povede, a že by proto už na samém počátku neměl zůstávat za theologickou pecí.

3. Výklad o tom, že jsme ve své víře nezávislí na zastaralých biblických představách o světě (které jsou tudíž v pochopitelném rozporu s dnešním obrazem světa), musí znít velmi nepřesvědčivě, když jsme právě před tímto prohlášením vyhlásili svou závislost na zastaralé představě o existujícím Bohu, což je jenom jedna z biblických představ o světě. Právě představa o existujícím Bohu je snad na prvním místě z těch, které jsou v rozporu s dnešním obrazem světa. Jestliže to nepřipustíte jako možnost, nejste schopni vejít v rozhovor s atheistou.

4. Je svým způsobem pozoruhodné a – musím doznat – dosti odpudivé, že v celém dopise není držena linie evangelia, nýbrž náboženství. Není ani v nejmenším naznačeno, že křesťanství není totožné s náboženstvím nebo že není do náboženství zahrnutelné. Kdo by nevěděl, co to je křesťanství (a je mnoho důvodů proč se domnívat, že partner v rozhovoru to nebude vědět), tak nejen že se to nedozví z dopisu, ale dokonce bude sveden k falešnému porozumění a nedostane se mu ani náznaku, jaký je asi správný směr chápání podstaty křesťanské víry. V dopise je řeč o Bohu, ale ani slovo o Ježíšovi. To je hrubá chyba, protože za výchozí bod rozhovoru se nepochybně hodí líp naše these, že se hlásíme k náboženskému mysliteli a reformátoru, prorocké postavě, učiteli prostých palestinských lidí atd. Ježíši z Nazaréta, než že věříme v Boha.

5. Také sama věda je pochybně pojata. Představy o dokazování a vyvracení beznadějně připomínají zašlá staletí a zcela odbytou duchovní situaci, která snad dožívala ještě na počátku tohoto století, ale dnes čpí ukrutným primitivismem (vždyť právě tohle vytýkáme většině našeho ateismu). Sama formulace o „vědeckém zdůvodnění“ je vzata z popularizační hantýrky – copak sama věda je vědecky zdůvodněna? Věda je určitý aparát myšlenkových a praktických metod, ale má sama historický a nikoli „vědecký“ původ. Místo skutečné vědy se tu operuje s jakýmsi mýtem o vědě; to je právě pochybné. Skutečnou povahu vědy je třeba osvětlit na základě důkladného rozboru, a touto cestou je třeba objasnit, jak je věda bez víry nemyslitelná, jak individuálně i historicky vychází z víry a jak sama je činem víry.

6. Naprosto pochybená je formulace, že předmětem víry je něco, co nelze ani dokázat ani vyvrátit. To je přesně to, co odmítal Bonhoeffer: víra by pak žila z nedostatků lidského poznání a prostě už jen proto, že toto poznání se prohlubuje, musela by se stahovat do nových a nových trhlin. Ve skutečnosti je pravá víra při práci všude tam, kde se děje něco světodějného je tedy při plné práci právě ve vědě. Nejde o neudržitelný rozdíl mezi dokazatelným a nedokazatelným, ale o zásadní rozdíl mezi setrvačností a novým činem. Víra je v rozporu s každou setrvačností a jejím ovocem je uskutečňování nového, co nelze převést na nic z toho, co tu už bylo. Víra se má k hoře jako nový čin k břemenům starého.

7. Chtěl bych znovu zdůraznit, že jsem naprosto zajedno s morálním stanoviskem dopisu a že hluboce lituji, že mi nebylo možno z principiálních, ideových důvodů připojit k dopisu svůj podpis.

Na závěr bych chtěl říci několik slov a otázce „ideových“ a „praktických“ důvodů. Smysl toho, co chtěla říci – a po mém soudu skutečně řekla – Heda ve svém dopisu, je v naprostém souhlasu s tím, co si o věci myslím i já. Snad jsou na tom někteří z Vás tak, že nemusí hledět na každé slovo a na každou myšlínku, takže podpis je skutečně především aktem solidarity. Ale u mne to tak není a nemůže být nikdy, tedy ani kdybych nebyl před průšvihem nebo v průšihu. Já mohu podepsat skutečně jen to, za čím mohu stát do slova a do písmene. Jinými slovy: pro mne jsou nejhlubší ideové důvody současně těmi nejpraktičtějšími. Kdybych umístil někdy svůj podpis pod něco, za čím nemohu do všech – tj. i do všech ideových – důsledků stát, pak to pro mne nakonec vždycky bude „nepraktické“ a mohu na to jenom doplatit. Co by přišlo na mne, mělo nebo alespoň mohlo by to platit také o vás všech; musíte to ovšem posoudit sami. Pokud půjde o mne, bude situace analogická i ve všech příštích podobných případech. Pokud půjde o konkrétní akt, můžete počítat s mou solidaritou všude tam, kde s tímto aktem budu moci souhlasit. Pokud však půjde o ideové stanovisko, a formulace zásadní, tam prostě musíte očekávat obtíže. Byl bych šťasten, kdybyste mé stanovisko mohli respektovat a neviděli v něm úhybný manévr, opatrnost, nestatečnost či něco podobného.